

LUẬT SƯ CÔNG: SỰ CẦN THIẾT TẠI VIỆT NAM

Luật sư DANNY DUY

**Bài viết đã được đăng trên Tạp chí điện tử luật sư Việt Nam,
ngày 19/12/2025**

(LSVN) - Với thể chế Việt Nam hiện tại và chế định để hình thành luật sư công sẽ còn chưa rõ ràng từ nhánh lập pháp, vì vô tình chúng ta đã đang lẫn lộn với giữa mô hình Trung tâm trợ lý pháp lý (dành cho người nghèo/ các đối tượng chính sách xã hội...) và những người trong Trung tâm này lại có khi không cần là luật sư, nhưng ngược lại khi hình thành chế định luật sư và được chứng nhận để các cơ quan công quyền xem đây là những luật sư công, được chỉ định và bảo vệ theo các nguyên tắc và trình tự pháp lý của các cơ quan tố tụng, họ đã được đào tạo, thi cử và được cấp chứng chỉ luật sư, hành nghề theo Luật Luật sư.

Trong tiến trình chuẩn bị soạn thảo Luật về Luật sư và Pháp lệnh Trợ giúp pháp lý năm 2003, Đại biểu Quốc hội Nguyễn Hoài Nam chia sẻ rằng: Có hai cách hiểu khác nhau về khái niệm luật sư công.

Loại ý kiến thứ nhất cho rằng, luật sư công là công chức nhà nước được bổ nhiệm làm luật sư để bảo vệ quyền và lợi ích của nhà nước trong các cơ quan, doanh nghiệp nhà nước hoặc bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của người nghèo, đối tượng chính sách trong các tổ chức trợ giúp pháp lý của nhà nước, Nhà nước hay Chính phủ Việt Nam đã sẽ sử dụng luật sư công. Loại ý kiến thứ hai cho rằng, luật sư được các cơ quan, tổ chức của Nhà nước thuê để bảo vệ quyền và lợi ích của Nhà nước hoặc được cơ quan nhà nước thuê để bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của người nghèo, đối tượng chính sách, thì trong những trường hợp này luật sư đó gọi là luật sư công. Trong loại ý kiến thứ hai, cũng có ý kiến đề nghị thu hẹp hơn nữa phạm vi luật sư công. Theo đó, chỉ những trường hợp mà cơ quan tiến hành tố tụng hình sự chỉ định luật sư làm người bào chữa thì mới coi đó là luật sư công.¹

¹ <https://fspm.fulbright.edu.vn/>;

Trong kỳ họp của Quốc hội năm 2013 khi thảo luận và sửa đổi Luật Luật sư, để có thể thông qua được chế định luật sư công, có không ít ý kiến cho rằng khái niệm luật sư công là những luật sư cung cấp dịch vụ pháp lý công, chứ không phải là công chức hay viên chức.²

Theo đó, luật sư công nên được tổ chức theo hướng, đó là luật sư mà trong những trường hợp nhất định được các cơ quan tiến hành tố tụng chỉ định (thuê) làm người bào chữa hay người bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của đương sự mới được coi là luật sư công, có như vậy mới phù hợp với các quy định của pháp luật tố tụng, phù hợp với xu hướng cải cách hành chính và cải cách tư pháp mà Đảng và Nhà nước ta đang tiến hành.

Theo hệ thống pháp luật Hoa Kỳ, một luật sư công là một luật sư được chỉ định để đại diện cho những người không đủ khả năng tài chính để thuê một luật sư để tự bào chữa trong một phiên tòa. Một số quốc gia bao gồm: Vương quốc Anh, Hungary và Singapore, và một số tiểu bang của Úc, cung cấp cho mọi người những người bảo vệ công chúng. Brazil là quốc gia duy nhất trong đó một văn phòng luật sư được Chính phủ trả tiền với mục đích cụ thể là cung cấp hỗ trợ pháp lý và đại diện cho người nghèo miễn phí, được thành lập trong hiến pháp. Tu chính án thứ sáu của Hiến pháp Hoa Kỳ yêu cầu chính phủ Hoa Kỳ cung cấp tư vấn pháp lý miễn phí cho các bị cáo có thu nhập thấp trong các vụ án hình sự và những người bảo vệ công chúng ở Hoa Kỳ là luật sư toàn thời gian được tuyển dụng bởi hoặc theo hợp đồng với chính phủ tiểu bang hoặc liên bang.

Vụ kiện của Tòa án Tối cao Hoa Kỳ năm 1963 Gideon v. Wainwright cho rằng quyền tư vấn của Tu chính án thứ sáu yêu cầu chính phủ cung cấp tư vấn pháp lý cho các bị cáo nghèo khổ trong các vụ án hình sự. Tuy nhiên, các khu vực pháp lý khác nhau sử dụng các cách tiếp cận khác nhau trong việc cung cấp tư vấn pháp lý cho các bị cáo hình sự không có khả năng thuê các luật sư riêng. Chính xác những bị cáo nào đủ điều kiện là "nghèo" cũng khác nhau tùy theo thẩm quyền: Thông thường mỗi bang sẽ quy định ngưỡng thu nhập tối đa mà một bị cáo không được coi là nghèo, và do đó không đủ điều kiện hưởng chế định luật sư công theo quy định của bang đó. Ngưỡng này có thể thay đổi tùy thuộc vào mức độ nghiêm trọng của tội phạm mà bị cáo bị buộc

² Quốc hội thảo luận sửa đổi Luật Luật sư (baochinhphu.vn);

tội. Ví dụ, thu nhập của bị cáo có thể quá cao để cho phép người đó có một luật sư công trong các thủ tục tố tụng nhẹ, nhưng đủ thấp để đủ điều kiện cho họ là người nghèo khi phải đối mặt với một cáo buộc trọng tội.³

Thuật ngữ bảo vệ công ở Hoa Kỳ thường được sử dụng để mô tả một luật sư được tòa án chỉ định để đại diện cho một bị cáo không đủ khả năng thuê luật sư. Chính xác hơn, một người bảo vệ công ích là một luật sư làm việc cho văn phòng bảo vệ công ích, một cơ quan do chính phủ tài trợ cung cấp đại diện pháp lý cho các bị cáo nghèo khổ. Tòa án chỉ định văn phòng bảo vệ công ích đó đại diện cho bị cáo, và văn phòng chỉ định một luật sư cho trường hợp của bị cáo, điều này Việt Nam đang có chế định khá tương tự, tuy có những hành pháp và triển khai khác biệt ở từng địa phương. Trong hệ thống tòa án hình sự liên bang và một số tiểu bang và quận - hạt, đại diện là thông qua một văn phòng bảo vệ công ích được tài trợ công khai. Tiểu bang Oregon là tiểu bang duy nhất trong đó chế định công ích dành cho pháp lý khá thấp, được cung cấp độc quyền bởi các công ty phi lợi nhuận được ký hợp đồng và tài trợ bởi tiểu bang.⁴

Các tòa án khác có thể chỉ định luật sư riêng đã đồng ý đại diện cho các bị cáo có thu nhập thấp, với việc bổ nhiệm là trên cơ sở hợp đồng, thông qua đó luật sư chấp nhận một số vụ kiện đã thỏa thuận từ tòa án trong thời hạn của hợp đồng, hoặc từng trường hợp cụ thể. Phần lớn các tiểu bang ở Hoa Kỳ sử dụng một số kết hợp của các mô hình kiểu mẫu này.

Như vậy, chúng ta thấy, với thể chế Việt Nam hiện tại và chế định để hình thành luật sư công sẽ còn chưa rõ ràng từ nhánh lập pháp, vì vô tình chúng ta đã đang lẫn lộn với giữa mô hình Trung tâm trợ lý pháp lý (dành cho người nghèo/ các đối tượng chính sách xã hội...) và những người trong Trung tâm này lại có khi không cần là Luật sư, nhưng ngược lại khi hình thành chế định luật sư và được chứng nhận để các cơ quan công quyền xem đây là những luật sư công, được chỉ định và bảo vệ theo các nguyên tắc và trình tự pháp lý của các cơ quan tố tụng, họ đã được đào tạo, thi cử và được cấp chứng chỉ Luật sư, hành nghề theo Luật Luật sư.

³ Facts and Case Summary - Gideon v. Wainwright | United States Courts (uscourts.gov);

⁴ What does a public defender do in the U.S.? | ShareAmerica.

Trên đây là vài ý kiến dự thảo, mong nhận được các ý kiến đóng góp và chia sẻ thêm từ các quý cơ quan và học giả, để dần tiến tới các buổi tọa đàm và đưa đề án vào thực tiễn của nền tư pháp nước nhà.

Tài liệu tham khảo:

1. <https://fsppm.fulbright.edu.vn/>;
2. Quốc hội thảo luận sửa đổi Luật Luật sư (baohinhphu.vn);
3. Facts and Case Summary - Gideon v. Wainwright | United States Courts (uscourts.gov);
4. What does a public defender do in the U.S.? | ShareAmerica.